

Vzajemnost

LETNIK 49

DECEMBER 2023 / 2,80 €

DARILO:
SETVENI
KOLEDAR

AMBROŽ KVARTIČ

**Praznik naj le odstopa
od vsakdana**





Praznik naj le odstopa od vsakdana

Obredno življenje utrjuje, potrjuje in na novo vzpostavlja skupnosti in odnose znotraj nje. In čeprav se je pomen marsikaterih šege ali obreda izgubil v zgodovini, bodo rituali – v taki ali drugačni obliki – vedno obstajali, zatrjuje **Ambrož Kvartič**, doktor etnologije in kulturne antropologije ter raziskovalec sodobne pripovedne folklore. V obsežni knjigi z naslovom *Od imena do spomina*, ki je pred kratkim izšla pri Založbi Mladinska knjiga in je bila nominirana za knjigo leta na nedavnem Slovenskem knjižnem sejmu, predstavlja šege, navade in obrede, kot s(m)o jih poznali nekdanje, in tiste, ki nastajajo v sodobnem času.

V knjigi *Od imena do spomina* predstavljate šege, navade in obrede življenjskega kroga. Kakšne so razlike med njimi?

Pri vseh teh kategorijah gre za neke ponavljajoče se kulturne vzorce, sledenje nekemu redu. Vsak med nami ima svoje ustaljene navade, obstajajo še kolektivne navade, ki se sčasoma tudi spreminjajo. Recimo to, da je oče prisoten pri rojstvu svojega otroka, je navada sodobnega časa. Šege imajo večjo globino, razvijajo se skozi zgodovino ter vzpostavljajo in utrjujejo medčloveške odnose ali odnose med naravo, bogom, posmrtnim življenjem – čimer koli že. To, da si voščimo za rojstni dan, je šega, kar je enako, kot da nekdo pokriža hlebec kruha, preden odreže kos. Šege imajo torej več vsebine in simbolov, a se danes pogosto ohranjajo bolj zaradi forme. Obredje oziroma ritual pa imenujemo vnaprej dogovorjeni širši niz praks, šeg, ki imajo tudi močno javno dimenzijo. Obred je javen, poteka po določenem vzorcu, v neki skupini ljudi, bodisi družinski, vaški ali delovni skupnosti. Šele skupnost skozi obred nekomu prizna novo družbeno vlogo.

Ritualni potekajo po ustaljenih obrazcih, pravite. Česa ne sme manjkati?

Tako kot so prazniki iz vsakdana povzdignjeni dnevi, enako so obredi življenjskega kroga zbrani okoli življenjskih mejnikov. Ključni sestavni del vsakega rituala je trenutek simbolnega prehoda, recimo polivanje z vodo pri krstu ali izmenjava prstanov pri poroki. Pri tem so pomembne tudi določene vloge, ki jih posamezniki imajo oziroma jih pre-

vzamejo v obredu, najprej je to nekdo, ki obred izvaja, potem pa tisti, ki so že šli skozi določen ritual in so prisotni ob našem, na primer botri pri birmi, starešine oziroma priče pri poroki, starejši sodelavci ali mentorji ... Zelo pomemben sestavni del ritualov pa je tudi praznovanje – torej hrana, obdarovanje, druženje, s čimer je posameznikov prehod dokončno potrjen.

Ritualni red obredja na eni strani določajo že naravni, biološki mejniki. To so obredi prehoda ob življenjskih prelomnicah. Začne se z rojstvom, potem so pomembne puberteta, spolna zrelost, ki jo zaznamuje poroka, nato menopavza in andropavza, za kar v našem kulturnem prostoru nimamo nekih posebnih ritualov, pač pa bolj slavimo abrahama, sledi upokojeitev in na koncu smrt. Rituali določajo še kulturni kontekst, verske skupnosti, država s šolskim sistemom ter politika, saj ima tudi vsak družbeni red svoj praznični koledar.

Zakaj šege oziroma rituali izginjajo? Nekateri verjetno v tem času niti niso več primerne, na primer norčevanje iz samskih deklet in fantov ...

Skozi čas se marsikaj spreminja, na novo nastane ali tudi izgine oziroma se preobrazi. Zavedanje, zakaj ima neki ritual pomen in moč, se je do danes precej izgubilo. Če neka šega izgubi simbolno vsebino, se ohrani le še kot navada. Na primer to, da nekomu, ko kihne, rečemo na zdravje, je navada, ki je izšla iz šege, katere namen je bil zagotoviti, da človeku ne bi »duša ušla«. »Štelng« mladih fantov ni več, ker


ni več služenja vojaškega roka. Ponekod je ostala le forma, v obliki veselice. Tudi »šranganje« nevest je danes bolj forma, medtem ko so imele »šrange« nekoč kar pomembno vlogo v poročnem obredu zaradi ekonomskega in tudi pravnega vidika ter medsosedskih in medvaških odnosov. V taki obliki ne živijo več.

Primer izginulega je ritual vpeljevanja matere nazaj v družbo. Ker so po porodu ženske veljale za nečiste, je morala mati opraviti poseben obred v cerkvi, da je postala spet »čista« in del skupnosti. Ta ritual je izginil v začetku 20. stoletja, saj so duhovniki ugotavljali, da ni smiselno, ker sta se kultura in družba tako spremenili.

V katerem »delu« življenjskega kroga pa se je ohranilo največ obredov? Verjetno ob smrti?

Če se navežem na prejšnje vprašanje, se mi zdi zanimiva misel, da je vedenje o nosečnosti in rojstvih, ki ga je prinesel družbeni razvoj, spremenilo tudi ritualno podobo okoli rojstva. Smrt pa je na drugi strani še vedno toliko nedoumljiva, saj ne vemo, kaj se pravzaprav po njej zgodi, da se ljudje najbolj zavedamo pomena rituala ravno ob smrti. Upoštevati moramo, da je skupnost ostala brez enega svojega člana, kar povzroča močna čustva.

Ampak ti rituali in obredi so bili v tradicionalni skupnosti namenjeni tudi pokojniku, da so mu pomagali »naprej«, kamorkoli že. Njegovi duši so pomagali zagotoviti, da bi pravilno zapustila telo in ne bi tavalala po tem svetu in strašila ljudi. Pomembna dimenzija tega obreda se je kar izgubila. Danes sicer vehementno govorimo, da je pogreb le za ži-

A man with short brown hair and blue eyes, wearing a dark blue polo shirt, is leaning on a wooden workbench. He is looking directly at the camera with a slight smile. The background is a blurred workshop or factory setting with various tools and equipment.

Obredi nas utemeljujejo
kot ljudi in kot skupnost.

Medicinska hipnoza pomaga tudi pri hudih boleznih

Medicinska hipnoza, ki jo smejo izvajati samo ustrezno usposobljeni strokovnjaki, dokazano koristi pri številnih boleznih in težavah. Je neškodljiva metoda, ki ne pomaga le pri fobijah, anksioznosti in tremi, temveč med drugim tudi pri hitrejšem okrevanju po operacijah, ublažitvi neželenih učinkov kemoterapije in obsevanja ter zmanjšanju zaznave bolečine. Žal je samoplačniška.



FOTO: OSEBNI ARHIV J. P.

Jana Pahole, terapevtka medicinske hipnoze

Hipnoza je posebno stanje zavesti, ki je videti kot spanje, vendar med terapijo človek ne spi, pojasnjuje **Jana Pahole**, dr. med., specialistka internistične onkologije in ena od terapevtov medicinske hipnoze, ki so izobraževanje končali v okviru Društva za medicinsko hipnozo Slovenije. »V hipnotičnem stanju delujemo na drugačnem nivoju zavedanja. Zavest je spremenjena, telo je globoko sproščeno, zaznava in zavedanje okolice, zunanjega sveta se bistveno zmanjšata, vendar se hipnotizirani ves čas zaveda sveta okoli sebe. Povečata se sugestibilnost in zmožnost odgovarjanja na sugestije. Sugestibilnost bi lahko opisali kot odprta vrata podzavesti, ki so v normalnem budnem stanju večinoma zaprta. V hipnotičnem stanju se misli, ki nam večino budnega časa švigajo po glavi, umirijo in odmaknejo od vsakodnevnih skrbi ter pustijo prosto pot podzavesti. Pozornost je usmerjena, lahko dostopamo do čustev, spominov, občutkov, dojemanj, do katerih sicer nimamo proste poti.« V hipnotičnem stanju nas lahko hipnoterapevt – seveda v dogovoru z nami – nežno vodi do spre-

memb v podzavesti, kar pripelje do sprememb v obnašanju, dojemanju, čustvovanju.

Terapevt torej nagovarja našo podzavest, ki se brez vpletanja tesnobe, strahu in razmišljanja prepusti vnaprej dogovorjenim sugestijam, ki delujejo tudi po koncu seanse.

Štiri vrste hipnoze

Verjetno ste že kdaj prisostvovali *odrski hipnozi* ali zasedili posnetek oziroma oddajo, kjer je hipnotizer tlesknil s prsti (ali kaj podobnega) in s prostovoljcem se je zgodilo kaj smešnega ali šokantnega. Poznamo še *samohipnozo* ali *avtohipnozo*, ki je zelo podobna meditaciji, z njo svoje misli in hotenja usmerimo k nekemu cilju, in *naravno hipnozo*, stanje, ki ga vsak od nas zavedno ali nezavedno doseže večkrat dnevno; med opravljanjem nekega opravila, na primer med pomivanjem posode ali kolesarjenjem pozornost odtava drugam, še vedno pa pomivamo ali kolesarimo, vendar se tega ne zavedamo, smo na »avtopilotu«, nekateri jo opisujejo kot sanjarjenje.

Medicinska hipnoza (in hipnoterapija, ki hipnozo uporablja kot metodo za razrešitev težav, stisk in olajšanje simptomov bolezni) pa je povsem nekaj drugega: izvajajo jo usposobljeni strokovnjaki, in kot pravi prof. dr. Marjan Pajntar, specialist ginekologije in porodništva, dipl. psiholog in starosta medicinske hipnoze v Sloveni-

Kdaj na napotnico?

Za zdaj je medicinska hipnoza še samoplačniška. »Na tem področju se zakonodaja zelo počasi spreminja. Pred leti je bila tudi akupunktura le samoplačniška, danes pa je zanjo možen predpis napotnice, in sicer v okviru zdravljenja bolečine, ki je posledica obolenja ali poškodbe mišično-skeletnega ali živčnega sistema. Želimo si, da bi tudi medicinska hipnoza postala dostopna prek javnega zdravstva, torej na napotnico,« pojasnjuje Jana Pahole.

Naj zadiši po piškotih

Adventna peka je najlepša. Piškoti niso le imenitno darilo ob koncu leta, z njimi se radi posladkamo tudi sami. Pecite jih z otroki, veselje bo še večje. Že pripravljanje testa, potem oblikovanje, kaj šele okraševanje so navdušujoči, ko pa iz pečice zadiši, je zadovoljstvo nepopisno.

Tokrat sem vam pripravila nekaj zanimivih predlogov za izdelavo piškotov, ki naj popestrijo vašo knjižico receptov. Da bi šlo lažje, še ščep nasvetov:

- Krhko testo moramo hitro sestaviti, da se maščoba v testu ne ogreje preveč, ampak le toliko, da se poveže z moko v testo, kar pomeni, da se ne lepi na prste in delovno površino. Počitek testa v hladilniku je namenjen izključno ohlajanju testa, če je v njem veliko maščobe ali smo si vzeli nekaj več časa pri pripravi in bi morali za zanesljivo delo dodati več moke. Tega ne želimo, zato testo ohladimo.
- Moka, sladkor, maščoba so osnovne sestavine. Vse skupaj se sprime v testeno kepo, če je v testu veliko

maščobe ali dodamo eno jajce ali žlico kisle smetane ali dve žlici mrzle vode ali samo dva rumenjaka ... Možnosti je več.

- Pri dieti maslo zlahka nadomestimo z margarino ali drugo rastlinsko trdno maščobo, včasih pa tudi z oljem.
- Če uporabimo le rumenjake, so piškoti res krhki – takšno testo je primerno za piškote, ki jih izrezujemo z modelčki.

Mojca Koman, univ. dipl. inž. živ. teh.
FOTOGRAFIJE: KRIŠTOF KOMAN

MARCIPANOVI MARELIČNI POLŽKI

(60 piškotkov; priprava 25 minut, počitek 2 uri)

Potrebujemo: osnovno krhko testo iz: 300 g moke / 200 g masla / 100 g sladkorja v prahu / 2 rumenjaka

Za nadev: 75 g suhih marelic / 3 žlice ruma / 100 g marcipana / 50 g sladkorja v prahu / 75 g marelične marmelade

Priprava: Najprej pripravimo osnovno krhko testo in ga pospravimo v hladilnik za eno uro. Za nadev marelice narežemo v kozico, dodamo rum in pokrito kuhamo pet minut, da se zmeščajo.

Med ohlajeno vmešamo marmelado, nato še naribamo marcipan. Dobro premešamo. Ohlajeno testo razvaljamo in narežemo na dva do tri pravokotnike, velike 10 x 25 cm in debele največ 3 mm. Vsak kos testa namažemo z nadevom, tesno zvijemo v svitek in ovijemo s folijo. Pospravimo v hladilnik za eno uro, da se res dobro ohladi. Dobro ohlajene svitke previdno prečno narežemo na rezine in dobljene polžke polagamo v pekač. Pečemo pri 180 stopinjah deset minut.



SVETLEČE ZVEZDICE

(klasičen recept za enostavne in res okusne piškote)

Potrebujemo: 350 g moke / 200 g masla ali margarine / 100 g sladkorja / vrečko vaniljevega sladkorja / lupinico pol limone / 1 jajce ali 2 rumenjaka

Za premaz: vodo in kristalni sladkor

Priprava: Iz naštetih sestavin zgnetemo testo, ga zavijemo in za dve uri postavimo v hladilnik. Spočito testo tanko razvaljamo in z modelčki izrežemo zvezdice. Naložimo jih v pekač, obložen s papirjem za peko. Vsak piškot premažemo z vodo in posujemo s kristalnim sladkorjem. Pekač postavimo v segreto pečico in pečemo pri 180 °C do zlate barve.

Različice: Za cimetove piškote v testo dodamo pol žličke cimeta, sladkor za okras pa zmešamo s cimetom.

Za drobne ročice: Starejšim lahko prepustimo nalogo, da testene zvezdice s čopičem tanko premažejo z vodo, mlajši pa jih potresejo s sladkorjem.

Nima časa zapravljati časa

Že več kot desetletje Binca Lomšek ustvarja in podarja svoje unikatne punčke in fantke, ročno izdelane iz recikliranega blaga. Idej pri dobrodelnem delu ji ne zmanjka in številni njeni »otroci« razveseljujejo zlasti otroke iz socialno ogroženih družin, ki jih v času obdarovanja dobri možje včasih pozabijo obiskati.



Ustvarjalna Binca Lomšek

Po upokojitvi se je pridružila Društvu Lipa – univerzi za tretje življenjsko obdobje Domžale. »Med drugim sem se vključila v krožek za izdelovanje punčk iz blaga za Unicef. Po petih, šestih letih sem se odločila, da bom punčke raje izdelovala doma za slovenske otroke. Leta 2011 sem obiskala Pediatrično kliniko in jim podarila 18 punčk, nato sem jih v naslednjih letih podarila še za poplave v Bosni, na božični prireditvi za otroke iz socialno ogroženih družin, vrtcu Andersen, Porodnišnici Ljubljana, Karitas Mengeš, Športno-humanitarnemu društvu Resistentia ...« našteva Binca Lomšek. Za Unicef je v petih letih sešila okrog 300 punčk. Ker se je takrat precej pisalo in govorilo o nepravilnostih v tej humanitarni organizaciji, se je odločila, da bo svoje »otroke« iz blaga raje podarjala iz rok v roke. Povezala se je z Anito Ogulin iz Zveze prijateljev mladine Ljubljana Moste - Polje, ki je bila njenega predloga zelo vesela, in začelo se je lepo sodelovanje, ki

traja že deseto leto. Vsako leto je podarila 40 fantkov in punčk, z letošnjimi vred se jih bo nabralo že 418.

Novo življenje rabljenih oblačil

Vsaka punčka ali fantek je unikat, kar jim daje dodatno vrednost in poseben pomen. Najprej ukroji in sešije vsa telesa iz blaga, nato jih napolni s peno, kakršno najdemo tudi v bundah, potem pa pobrska po omarah in izbere kombinacije blaga za obleke. Vse blago je rabljeno, predelano iz različnih kosov oblačil, ki niso več v uporabi. Ker ljudje vedo, da pri njej rabljena oblačila zaživijo novo življenje, so ji prinesli veliko oblek, a zdaj so omare že polne in jih ne more več sprejemati. Rabljeno blago dobi brezplačno, a to ni glavni razlog, ponovna uporaba pomeni tudi varovanje okolja. Najbolj je zadovoljna, ko iz ostankov, ki se na prvi pogled ne zdijo nič posebnega, nastane nekaj lepega in unikatnega. Copatki so spleteni iz volne in vsaka kombinacija oblekic je drugačna. Vsaka punčka zahteva kar precej časa in dela, preden je končana – vsaj 25 ur krojenja, šivanja in pletenja je potrebno, da se izpod njenih spretnih rok »rodi« nova.

»Škoda, da zna danes šivati in plesti tako malo ljudi. Ko sem sama hodila v osnovno šolo, smo imeli v četrtem razredu ročno delo – kot predmet, ne kot krožek. In smo se naučili, kako prišiti gumb, pokrpati nogavice, tudi osnov kvačkanja in pletenja smo se učili ... Danes tega žal ni več, marsikje še igle nimajo več doma. Ko se kaj strga, vržejo proč, le kakšna babica še kdaj kaj popravi,« pravi sogovornica.

Vsako punčko iz blaga poimenuje, saj je tako otrokova čustvena vez z njo že na začetku močnejša. Pridno vodi tudi pravo matično knjigo, v



Vse punčke imajo listek z imenom.

katere vpiše datume »rojstev«, številko v matični knjigi ter imena punčk in fantkov. Imena končnega prejemnika, če gre za ZPM Moste - Polje, sicer nikoli ne izve. »Kakšno povratno informacijo, kako so moje punčke iz blaga sprejete, pa vseeno dobim. Zelo sem vesela, ko slišim, kako jih imajo otroci radi, nekateri jih takoj objamejo, stisnejo k sebi in ne izpustijo iz rok, celo spijo z njimi. Ni se še zgodilo, da jih kdo ne bi želel.«

Če česa ne znam, se naučim

Ustvarjanje punčk iz blaga pa ni njena edina ljubezen. Včasih je pisala poezijo, osem let je obiskovala slikarski krožek v Društvu Lipa ter nato v Likovnem društvu Mengeš in njen dom v Radomljah zdaj krasijo prave slikarske umetnine iz tega obdobja. Zanima jo fotografija, leta 2015 je prejela srebrno plaketo Zveze likovnih društev Slovenije za fotografijo z naslovom Kje si, zombi?, kasneje se je vključila v Kulturno društvo Foto kino in video klub Mavrica Radomlje, kjer je od leta 2021 vodja fotosekcije. »Česar koli se lotim, hočem, da je dobro narejeno. Pri fotosekciji imam veliko dela z organizacijo razstav, gostovanj, pišem tudi prispevke o našem delu in jih posredujem javnosti. Ravno zdaj imam v Centru za mlade Domžale skupaj z mlajšo hčerko in vnukinjo

IZBRSKANO IZ SPOMINA

Drage bralke in bralci, mar ni škoda, da bi spomini na pretekle čase utonili v pozabo? Delite jih z nami in drugimi bralci, pobrsajte po starih albumih ali predalih, v katerih hranite stare fotografije, in nam jih pošljite na naslov: Vzajemnost, p. p. 134, 1001 Ljubljana. V zahvalo vam bomo poslali darilce.



Na fotografiji, ki je nastala v petdesetih letih prejšnjega stoletja, so tri sošolke. Desno je **Mirka Čelhar Slavec** iz Pivke, ki je z osemnajstimi leti postala prva varuška v pivškem vrtcu, zdaj pa živi v Postojni.



Fotografija Jožefe in Janeza Petana iz Dečnega sela pri Artičah je nastala 19. junija 1916 v Mariboru. V 36 letih zakona se jima je rodilo 11 otrok, šest fantov in pet deklet. Fotografijo je v objavo poslala vnukinja **Tinka Golobič** in dopisala, da se je na zadnjem srečanju njunih potomcev zbralo okoli osemdeset ljudi.



Na fotografiji, ki je stara 104 leta, saj je nastala 25. novembra 1919 na železniški postaji na Bohinjski Beli, je družina železničarja Mihaela Klatzerja: njegova žena Marija, hčerke Matilda, Pavla, Marija in Frida ter sinova Avgust in Mihael. Sliko hrani **Ivanka Korošec**, hčerka deklice, ki pestuje punčko iz cunj.

Adria nam je dala krila

Triindvajsetega septembra 2019 je posadka Adrie Airways na jutranjem letu Ljubljana–Bruselj v evropski zračni prostor ponesla poseben pozivni znak: Adria4ever. Nekaj dni pozneje se je s stečajem končala 58-letna zgodovina slovenskega letalskega prevoznika, ki nam je dal krila.

Stemi besedami se začne serija pogovorov, ki jih je v posebnem podkastu za Val 202 v letih 2019 in 2020 pripravila novinarka Tatjana Pirc. Zbrala je množico različnih sogovornikov, ki so »bili Adria«, ki so skrbeli za to, da je naš nacionalni prevoznik, naš letalski ponos, dolga leta uspešno prevažal potnike po vsem svetu. In nato žalostno končal, tako kot množica uglednih in uspešnih podjetij. A prav potop Adrie se je v naš skupni spomin zarezal kot največja poosamosvojitvena gospodarska tragedija, kajti letališče in domači letalski prevoznik za državo predstavljata okno v svet. »Letalski prevoznik naredi mostove med kraji in državami, poveže celine in ljudi,« je dejal eden izmed zaposlenih v Adrii. »Slovenija brez nacionalnega letalskega prevoznika postaja zaprta vasica,« je v radijskem pogovoru dejal Anton Barbo, vodja kabinskega osebja Adrie. Ko so nekaj let prej prodali letališče Brnik, je Franc Sever Franta, dolgoletni direktor letališča in eno leto tudi direktor Adrie, žalostno ugotovil: »Prodaja nacionalnega letališča je enako, kot če človeku amputiraš obe nogi, nato pa zahtevaš, da tekmuje v teku.« Da sta bili prodaja Letališča Jožeta Pučnika in prodaja Adrie Airways dve najbolj zgrešeni in najbolj boleči gospodarski odločitvi samostojne Slovenije, se strinjajo vsi naši sogovorniki.

Letalski prevozi gradijo mostove in povežejo svetove

Adria je bila ustanovljena 24. marca 1961, v časih, ko je bil v Jugoslaviji edini letalski prevoznik JAT. Ustanovitev so narekemale potrebe gospodarstva, razvoj turizma, postopno odpiranje države in skrb tedanjih slovenskih politikov za razvoj republike. Začeli so z nakupom štiri-rabljenih letal DC 6 pri nizozemski družbi KLM in decembra istega leta so z domačo posadko opravili prvi



FOTO: OSEBNI ARHIV M. K.

Adriino letal Boeing 737-500

let. Prvi direktor je bil Mirko Zlatnar. Matična luka Adrie je bil najprej Zagreb, saj v Ljubljani takrat še sploh ni bilo letališča, na Brnik so se preselili leta 1964. Adria je bila čarterski prevoznik, leteli so na vse celine, razen v Avstralijo, postopno so si ustvarili ime. Zaradi zastarelih in potratnih letal je prišlo že leta 1968 do prve krize, iz katere so si ob pomoči beograjskega podjetja Inter-Export pomagali z nakupom letala DC 9, Adria pa se je preimenovala v Inex Adria Aviopromet.

Sledili so vzponi in padci, a tudi nenehen razvoj, letalski promet je draga zadeva, a se je podjetje ob pomoči države vedno pobralo, saj noben nacionalni prevoznik še danes ne preživi brez državne podpore. Leta 1969 so odprli prvo redno linijo med Ljubljano in Beogradom, leta 1972 pa so z rednimi linijami že povezovali glavna mesta jugoslovanskih republik. Adria je v letalskem prometu kmalu postala uspešna in znana, dodajali so redne linije na evropska letališča, leta 1984 so kupili pet novih airbusov A320 in zaradi olimpijskih iger v Sarajevu dve letali Dash 7. Najhujši udarec za Adrio je bila letalska nesreča v Ajacciu na Korziki 1. decembra 1981, v kateri je umrlo vseh 180 ljudi na krovu.

Ko v podjetje vkorakajo špekulanti

Leta 1980 je Adria skupaj s Fakulteto za strojništvo ustanovila svojo letalsko šolo za usposabljanje pilotov, leta 1991 so imeli 13 lastnih letal, pet let kasneje pa se je začelo plodno sodelovanje z nemško Lufthanso. Osamosvojitvena vojna je Adrio hudo prizadela, njena letala kar tri mesece niso letela, ob napadu na brniško letališče so bila štiri poškodovana, druga so pravočasno umaknili na letališče v Celovcu. Adria je izgubila izjemno pomemben jugoslovanski trg, ki so ga po koncu vojne postopno obnavljali, takrat pa so se okoli nje že začeli zbirati jastrebi, ki so zaslutili svoje priložnosti. Lastnik



FOTO: OSEBNI ARHIV B. G.

Inštruktorski kolegij stewardes in stewardov leta 1999

Moške sanje

So trenutki, ko lahko tudi moški ob lepih blatnikih malo sanjamo. Če so pri roki prihranki in je želja živa, je danes zadnji trenutek kupiti si igračo, kot jo hoče srce. Da gre za mirno starost, to bi ja morali vsi razumeti. Zlahka se človeku zgodi, da odpove telo, recimo. Ali pa oblast uveljavi kakšno prepoved vožnje starejših vozil z izgovorom, da tako ultimativno varujemo okolje.



Zanesljiv nakup: novodobni Mini Cooper S (desno) je znamka v lasti BMW, izdelujejo ga v Angliji. Ker izgublja vrednost, je tudi ohranjen Maseratijev kabriolet zlahka dosegljiv.

Kajti tudi moški ima vsaj moralno pravico v *penzionu* odživeti še kakšno dolgo zatajevano mladostno željo. Saj vemo, kako je bilo recimo s kupovanjem prvega, drugega, tretjega ... družinskega avtomobila. Odločitve za nakup ni nikoli poganjalo srce, pač pa gola potreba po številu sedežev in prtljažnem prostoru. To, kar danes avtomobilska industrija ponuja v salonih, so generiki unificiranega dizajna. Učinkujejo. Več pač ne. Moški, ki je čustveno doživel sloko linijo avtomobila Ford Capri na širokih kolesih, rdečo in v bokih široko Alfa Romeo GT s štirimi okroglimi lučmi, BMW 2002 tii v barvi še ne povsem zrele limone, Lancia Delto Integrale Evo z razširjenimi blatniki, ta ve, kaj je v avtomobilizmu lepo in večno. Tem oblikam bi lahko rekli klasična helenistična lepota.

Pustimo ob strani eksotiko, kot sta avtomobila Lamborghini Miura in Lancia Stratos, to niso bili avtomobili,



Hudo zanimivo: buggy kot iz sedemdesetih, toda na elektriko



Nedosegljivo: Ford Capri RS 2600. Ameriška oblika, nemška mehanika, neustavljiva privlačnost. Na dražbah gredo cene v nebo.

mišljeni za Janeza Penzionista. Ker smo živeli v Jugoslaviji, ki je imela brutalno trda carinska stališča do uvoza zahodnih avtomobilov, smo bili v mladosti pač prikrajšani. Če je takrat komu le uspelo vzeti v roke volan rdečega mini coopra na širokih aluminijastih kolesih maxilite, je bil v družbi največji šef.

Nedavno sem videl, da so v Ameriki naredili reinkarnacijo buggyja, ki je bil v divjih rokarskih časih silno zabavna igrača na osnovi skrajšanega podvozja zaspanega Volkswagnovega hrošča z dodano plastično karoserijo in širokimi valjarji. Danes so se, kako modro, odločili za enako obliko in električni pogon. Pri takšnem avtu tudi jaz, bencinski *realnež*, sprejemem elektriko kot energent. Za nekajkrat na leto, za zabavo in prosti čas, to bi šlo. Bojim pa se, da tega električnega buggyja ne bodo prav kmalu privlekli na evropska tla in homologirali.

Realnejše je za sanjami brskati po spletu in videti, ali kdo prodaja kaj sočnega. Kdor ni ravno klepar ali nima kleparja ter ličarja v družini, naj se izogne *prerjavelim* projektom. Res je, da oživljanje veterana tudi prinese velikansko zadovoljstvo, vendar ali je na razpolago dovolj časa, da bi ga lahko deset let obnavljali? Nakup dobro ohranjenega ali pošteno obnovljenega klasika je manj tvegana odločitev. Če ima vozilo izdano izkaznico Zveze SVS o starodobnem vozilu in ga spremlja bogato urejena dokumentacija s fotografijami opravljenega dela, pomeni, da je avtomobil preстал razmeroma visoke ocenjevalne kriterije in da je dovolj varen nakup. Pravzaprav bi lahko rekli, da je tak nakup tudi naložba, ki oplemeniti prihranke. Dajte si duška, novo leto je pred nami!

Mitja Gustinčič

FOTOGRAFIJE: MIG IN ARHIV

Rišelje ali zračna čipka

Vezenje v tehniki rišelje je najbolj znano vezenje iz skupine izrezanec in je izredna vrsta običajno belega vezenja, ki vključuje obšivanje motivov z vbodi odeja. Nekateri to vrsto vezenja imenujejo tudi zračna čipka. V to skupino spadata tudi madeira in angleško luknjičasto vezenje.

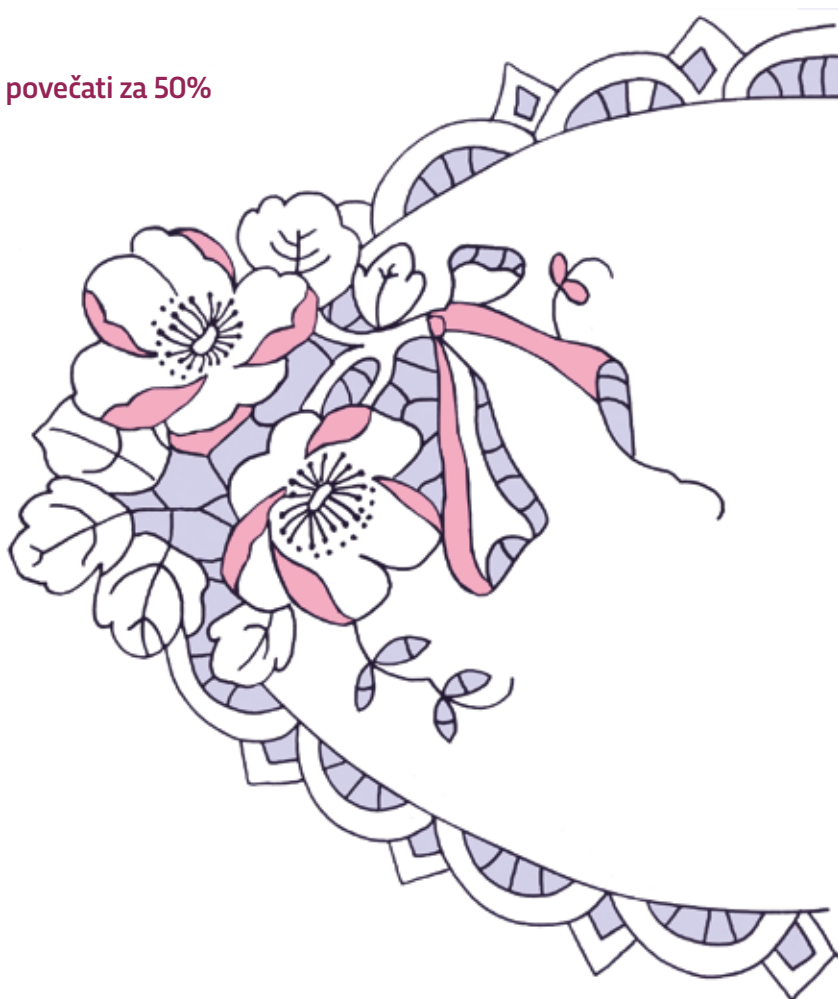
Prvi znani primeri izrezovanja prihajajo iz samostanov v Italiji iz časa srednjega veka, ko so nune izdelovale razne prte za cerkvene potrebe. Ker je izdelovanje šivanih čipk trajalo zelo dolgo in so bile posledično tudi zelo drage, so jih zamenjali s čipkami rišelje. Namesto da bi odstranile posamezne niti (kot pri ažurju), so iz tkanine izrezale večje površine. Nastalo luknjo so obšile in jo zapolnile z različnimi vbodi vezenja ali vstavivijo čipk. V času vladanja Elizabete I. je tako vezenje postalo del mode. Kardinalu Richelieuju, slavnemu mecenu umetnosti, je bila taka dekoracija tako všeč, da so umetniki zanj ustvarili posebne vzorce, ki jih danes poznamo kot vezenje rišelje.



Prvi korak pred vezenjem je izbira vzorca in materiala. Odločimo se lahko za narisane vzorce na tkanini, kakršne

dobimo na trgu, ali pa vzorec narišemo sami. Izrezanec vezemo na gosto tkanih tkaninah, na belem batistu ali platnu, satenu ali svili in gosto tkanem šifonu. Tkanino je pred vezenjem dobro oprati, da se med nadaljnjim pranjem ne skrči. Na pripravljeno tkanino prenesemo izbrani vzorec. Za vezenje izberemo nit primerne sestave, kar je odvisno od materiala, na katerega bomo vezli, in zelenega tona glede na barvo tkanine. Z nitko obšijemo vse robove motiva, najprej s prednjim in nato z vbodom odeja iz skupine zlatih vbodov. Uporabljamo standardne igle za vezenje in majhne ostre škarje za izrezovanje. Dobro je uporabljati vezilni obroč. Prazen prostor, ki bo nastal z izrezom tkanine, predhodno napolnimo s prečnimi vbodi, s katerimi povežemo motive. Prečne vbode delamo z vbodom odeja, lahko tudi s tkanjem. Pri tem prtiču se uporabljajo še polni podloženi vbod (označeno z rožnato barvo), stebelni vbod in francoski voz. Natančen opis vezenja v tehniki rišelje najdete v priročniku **Umetnost vezenja**.

povečati za 50%



PRIPRAVILA:

Marija Šolar, marija.solar@siol.net
telefon: 040 985 576